

Med glasovirji in parazoli

Katarina Marinčič: *Prikrita harmonija*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.

Strast do preteklosti, kot se zdi, prekaša muzejske postavitve, ki s svojimi vitrinami, napisi in varnostnimi pregradami vedno znova opozarjajo, da se nahajamo zgolj v rezervatu minulega. Po drugi strani pa na ta način uklenjeni predmeti vseeno priklicujejo kretnje, vonjave, zvoke in okuse svojih najboljših časov. Muzejskega obiskovalca z žilico za pisanje lahko še prime, da bi se do vratu pogreznil v klekljanje izmišljenih spominov, čeprav ostaja vprašljivo, ali se velja kar na slepo butniti v prizore z začetka minulega stoletja in iz prahu obujati rodbino le zato, da bi v kostume odeta nalivala čaj in nam prodajala naftalinske modrosti in manire.

Katarina Marinčič tovrstnih pomislekov seveda nima, kar nam je lahko prav ali pa tudi ne. Saj niti ne gre za to, da bi se jo primerjalo s trgovino Irme Lipnik (znotraj romana naletimo tako na Irmo kot tudi na Lipnika), sicer pa je prodajalna v strogem centru prestolnice ljubeznivo, a ponosno in junaško kljubovala tiraniji novih časov. Potem ko je svet, zgrajen iz albumov, klavirskih lekcij in porcelana, že davna preteklost, Bridget Jones in njej podobnim preostajajo le še kalorične tabele, tehtnice in potrošniška mašinerija. Nostalgija ni tako neumna, kot se zdi, saj je sedanost še neumnejša, lepota kot stranski produkt pa zgolj konfekcija. Med branjem je mestoma mogoče zaslutiti (zavedno ali nezavedno) iskanje alternativne ženskosti, ki presega tako meščanske kot tudi globalistične stereotipe. Zapakirana v romaneskno gradivo pa bo problematizacija sojena po literarnih, in ne socioloških merilih. *Prikrita harmonija* je namreč delo, ki ga bodo nekateri brali lagodno, drugi pa se bodo prijemali za glavo. Da je mogoče oboje naenkrat, pa lahko zatrdim iz lastne izkušnje. Filmsko nazorni prizori (zlasti v začetku) so romanu vsekakor v čast, nekateri vtisi z Dunaja in iz Trsta bi si zaslužili upodobitve v olju na platnu in v zlatem okvirju, Fani in Franc sta obetavno zagonetna, zgodba je na tem, da steče, se pa zgodi, da F & F obenem z bralcem doleti glavobol.

Usodni kiks se zgodi ravno v trenutku, ko smo že prepričani, da avtoričina zanimanja presegajo kostumografijo in rekviziterstvo. Njena vizualna fantazija je vsega občudovanja vredna, obenem pa obvlada sprehajanje po robu, kjer se

bogata čutnost prepleta z notranjimi impulzi, v nenehnem valovanju in prelivanju. Srednja Evropa izpred sto let je sicer srečno izbrana za ljubitelje mehke nemoči ob pogledu na vnaprej začrtan obris lastne osebe (dandanes bi rekli dometa), dejanj, ki se odločajo samo napol vede, v blagi omotici slutenj, v predpripravah na veliko in obnemelo pasivnost prve svetovne vojne. Iracionalnost, ki je na gosto prepredala tiste davne dneve, je seveda vabljliva in daje misliti, v enaki meri pa je tudi slikovita. Pri tem gre za poseben odtенок melanholije, ki tudi dandanašnji bogato uspeva, le da zaradi mobitelov in interneta ostaja mučno latentna. Nagnjenje do patine le ni tako zelo svojevoljno, saj za nekatera občutja še vedno potrebujemo resonanco stoletij. Njihova globina se izmika zdravi pameti, vendar bi bilo iluzorno pričakovati, da jih lahko pričaramo s čisto navadno šlamparijo. Že zgodba o posojilu je tako za lase privlečena, da je ne bi pripisali niti štorastemu Francu, do vratu pogreznjenemu v globoko mamljivo neučinkovitost. Od tu naprej moramo vse nelogičnosti, ki se še zgodijo, vse šibkosti v motivaciji, pripisati čisto navadni površnosti, nikakor pa magični moči usode. Ambicioznost tako imenovanih zgodovinskih in rodbinskih romanov meče predolgo senco, da bi si bilo mogoče privoščiti najmanjšo napako. Bodo taki in podobni rajoni še naprej rezervirani za oldtimerje?

Manjše nedoslednosti v ženskih likih še ne motijo tako zelo, saj je, kot že omenjam, mogoče domnevati, da so do neke mere eksperimentalno zastavljeni. Zato pa so, od nesrečnega Nagliča naprej, na celi črti spodletele vse moške karakterizacije. Ne samo, da niti eden nima prepričljive osnove za tisto, kar počne (iz neuspešnega pianista ne nastane čez noč briljanten pevec, in vozni listki do Amerike se tudi ne trgajo samo zaradi pogleda na mater z otrokom). Še slabši vtis vzbuja občutek, da se čustveno življenje gospodov na nekontroliran način razhaja z okoliščinami. Moški, ki živi na račun svoje rodne polsestre, pač ne more biti srečen (niti v francjožefovskih časih), neka druga šleva, ki dopušča, da mu sestra (spet sestra, kaj hočemo) tiranizira čustveno življenje, pa po vsej verjetnosti ne premore šarma (pa naj bo stokrat pravnik), še manj pa modrosti, s katero je sicer tako radodaren.

Pa kot da tudi to še ni najhujše. Ko avtorice ne bi tako neusmiljeno žejalo po "splošnih resnicah", ko nas ne bi tako zagnano futrala z njimi! Te vrste gostobesednost gre še posebej obžalovati takrat, ko je vse na tem, da stvari (kretnje, zvoki, meglice, pogledi, usode) zaživijo in spregovorijo same od sebe. Pa se vmeša stvariteljica s svojim neprestanim poantiranjem, z raztegljivo filozofažo, s komentarji, ki rešetajo nežno tkivo prizorov. Pripombe v stilu "ljudje smo pač eni bolj, drugi manj občutljivi" in "nič bi ne moglo biti manj primerno kot strogi, asketski izraz, ki si ga je tedaj nadel, a nič ni bilo bolj nujno", nastopajočim ne dajo dihat, bralca pa utrujajo, medtem ko sumi, da bi si vsevedna pripovedovalka lahko prihranila pripombe in namesto tega raje pošteno domislila dramaturgijo. Do dlakocepstva je le še korak. Je Irma pogledala ali ne? Haman je mislil, da je, v resnici pa ni. Ali ravno obratno? Vsekakor ni mogel vedeti, ker ni pogledal. Za kazen. Zato, ker bi se morala namrščiti, pa se ni, ali pa se je le bal,

da se ni. Namrščiti bi se morala, ker bi se namrščil tudi on sam ... In tako naprej. "Bili so trenutki, ko je verjel, da slabše ne more biti, da bo torej bolje, v naslednjem hipu pa si je hinavsko tajil, da je bilo že prej hudo," se še ne naveliča avtorica, ne vedoč, da bo s tako vsiljivim stopnjevanjem njegove skrivnostnosti dosegla ravno nasprotni učinek. Haman gre v Ameriko. Haman ne gre v Ameriko. Haman razočara župnika. Haman obišče teto. Haman v gatah pred naborno komisijo. Haman reši življenje. Haman je sam rešen. Haman obišče drugo teto ... Haman, Haman, Haman. Na koncu smo ga siti kot boba, še semitska fiziognomija mu ne more več pomagati. Takole udomačen je pa res samo še za oženit, tako kot sta končno godna tudi skrepeneli jezični dohtar in njegova stara frajla.

Zastranitev pripovedi v drugem delu sama po sebi ni slaba in kar na lepem smo do vratu v vojnem romanu. Kronološki red, ki je na ta način porušen, še ne moti, lahko bi ga imeli za zelo umestnega, celo duhovitega. Vojna, ki se Irmi zgodi od daleč, skozi kalejdoskop otroštva, v tragikomično popačeni perspektivi, šele čez leta z vso silo useka skozi travme njenega izbranca. Šokantna sprememba zornega kota prinaša prizore, ob katerih komaj verjamemo, da Katarina Marinčič nikoli ni v strupenem mrazu streljala iz jarkov. V vsej svoji resničnosti pa so, kot se da posumiti, na tem mestu le zato, da nekoliko zavlečejo neizbežen in prelahek srečen konec. Dejstvo, da si pisateljica zgolj kupuje čas, lahko pokvari vse zanimanje za pasuse, ki so mestoma sijajni. Marsikatera stran priklicuje zaledenelo varianto Malapartejeve Kože ali Ondaatjevega Angleškega pacienta, a kaj, ko jih vedno znova kvarijo povprečne domislice, da o dolgoveznosti ne govorim. Do konca se je treba preriniti skozi rezultanto celega roja šibkih točk, medtem ko zgodba (in vse drugo) škripa kot slabo namazano kolesje. Ko bi se roman lahko vsaj odpisalo! Če bi bilo vse skupaj vsaj pošteno slabo! Lahko bi si vsaj rekli, da imamo opravka pač s še enim šundom, ki niti ni prvi niti zadnji. In bi življenje šlo naprej. Pa je treba na zadnji strani priznati, da se zapirajo tudi redki odtenki, nenavadni prebliski, zastrto razkošje. Cel kup stvari, ki jih ni mogoče najti nikjer drugje. Do njih se je treba sicer mukoma prebijati, vendar obstajajo.

Lahko izdam, da je konec v dostojni meri obetaven? In potem so (vsi trije pari plus bodoči homoseksualec) verjetno živeli srečno, čeprav so do danes verjetno že umrli.

Lucija Stepančič